

Szarvasfeleségek --- 2015. december

Minden rendes „cégnél” – legyen az állami erdő- és vadgazdaság, vagy tisztességes vadásztársaság – a vezetőség, a kollégák bizony csúnyán néznek arra, aki kímélendő, mínusz pontos bikát „fektet” a ravatalra.

Ez így is van rendjén, hisz a nagyvadgazdálkodás egyik alapja a trófeás vad „selejtezése”, de gondoljunk bele, teljes ez így? Ha valaki a téli „tarvadapasztáskor” egy nagy egészséges tehenet akaszt be a hűtőházba, az is megkapja ugyanazt a dorgálást, mint egy ígéretes bika elejtése/lövetése után? Minden bizonnyal nem. Persze lehet azzal is takarózni, hogy nincs jelentősége, hisz egy tehen egész élete során hozhat annyi utódot a világra, amennyit egy bika egy bögés ideje alatt nemz.

Mindezek ellenére úgy gondolom, hogy igenis nagy jelentősége van (lenne!?) a nőivarú egyedek „selejtezésére” (jobb lenne helyette a „tudatos válogatás” kifejezést használni), hisz csak akkor lehet komoly fejlődést, igazi minőségbeli javulást elvárni egy terület szarvasállományától, hogyha a jó képességű bikáink mellé hasonló genetikai repertoárral bíró teheneket tartunk feleségnek.

De milyen a jó képességű tehen? Hogyan lehet azt kiválasztani a téli rudliból? Erre szeretnék kicsit – ha nem is tökéletes választ, de legalább valamilyen – iránymutatást adni. Mielőtt beleugranék a dolgok közepébe, elmondanám, hogy nem tankönyvekből kimásolt, agyonrágott csontokkal szeretnék dobálózni, nem akarok a régen leírt „típusok” (mint például „kárpáti”, „somogyi” vagy „zalai” agancstípus) szerint okoskodni, hisz azok már oly sokszor, oly sokféleképpen be voltak mutatva, és mindezek ellenére mégis úgy gondolom, hogy egyáltalán nem egyértelműen elkülöníthetőek, és méginkább nem helyhez kötöttek a fentebb említett „típusok”. Hiszen szinte egész Euráziában (csak hogy messzebb ne menjek) találkozhatunk sokágú koronás bikával éppúgy, mint ahogyan dárdással, vagy éppen örökös tízessel. Azt, hogy a koronásokat is hány felé lehetne bontani (és most nem a kolbászús előkészítésére gondolok), de még a villásokat, sőt a dárdásokat is, azt most inkább hagyjuk, innentől kezdve bikáról is már csak említésképpen szeretnék beszélni. Kanyarodjunk vissza témánk eredeti mondanivalójához a gímszarvasfeleségek tudatos szelektálása irányába. Egy szintén „bolond” (erdész-vadász, vadász-erdész) kollégával idestova összesen háromnegyed évszázada nézzük-látjuk-figyeljük szarvasainkat – én Dunán innen, ő Dunán túl – azok alakját, színét, testnagyságát, füle szőrét, körmehegyét, megmég tudjaisten’ micsodáját, és ezen jegyek alapján próbálom/próbáljuk házasítani egy-egy „jóféle” (illetve „rosszféléhez” is) bikához az éppen hozzá illő tehenet, és ezen irányba evickélve felállítani egy „tarvad selejtezési koncepciót”.

Mindezen előzőnk után négy féle „variációt”, két kímélendőt és két szelektálandót szeretnék bemutatni. Kezdjük is mindjárt a kímélendővel. Legyen az első „típus” a „**Szürke nagytestű**” szarvasunk. Az egész országban (sőt, szinte egész Euráziában) találkozhatunk vele. Bikájáról csak (említésképpen, ahogyan fentebb ígértem) annyit mondanék, hogy agancsilag tudhatja a tíz kiló feletti trófeatömeget még akár az Északi-középhegységben is. Kifejlett tehen nyolcvan-száztíz kiló körül, borja tél elején már ötven kiló környékén (vagy afelett) mozog a (zsigerelt) testtömegét tekintve. Testalkata: hosszú, csontos feje, középhosszú nyaka, középhosszú lába, viszonylag hosszú teste van, a marja magasabb, mint a fara. A füle belseje szinte fehér (vagy nagyon világos szürke) kirívóan erős –majdnem fekete– kontúrral, az oldalpofa szürke, mely szín a nyak elején, a szügyön keresztül lefut a hasra, a lábak belső felére, sokszor a hasa és a lábelső fehér. A teste többi része vörösesbarna színű, sokszor a lábak kontúrvonala is sötétebb, határozottan kirajzolódó.

Következő kímélendő „típusunk” a „**Bokoragancsú**”. Mármint egyértelműen nem a tehénnek van bokoragancsa, de minden bizonnyal sokan emlékszünk a 2009 szeptemberében Lentiben esett bikára – mely azévből a legnagyobb pontszámot elérő gímje volt az országnak, azt az ominózus bikát csúfolták „bokoragancsúnak”, és ebben a bekezdésben annak a „típusnak” szeretném a tarvadját bemutatni. Testnagyságilag, és testalkatilag hasonló a fentebb bemutatott „szürke” szarvasunkhoz, talán nagyságban valamivel elmarad tőle. Testszínében, szőrzetében mutat lényegesebb eltérést. Szinte az egész test (a nyaka is) világos vörös; világossárga, majdnem fehér, kopasznak tűnő pofa; a nyakszőr minden átmenet nélkül hirtelen nagy, bozontos. Ezt a „típust” leginkább a Dél-Dunántúlon lehet komolyabb számban megfigyelni, bár az ország többi részén is jelen van a génállományban.

A következőkben bemutatandó két típust mindenképpen a szelektálandó kategóriába sorolnám, teljes mértékben eltüntetni őket nem lehet, bizonyára nem is kell, hisz – ha másért nem is – a diverzitás „kedvéért”, vagy éppen egy-egy szép (és semmiképpen sem nagy súlyú) „selejt” agancspárért szükségünk van rájuk, de hogyha trófeagazdálkodói szemmel nézem, akkor érdemes a létszámukat az állományban a lehető legkisebbre konvertálni. Ők a „**Törpe szarvasok**” (persze még mindig a mi csodás gímszarvasunkról beszélünk). Aki az Északi-középhegységben, netalán a Dél-Bükkben bújja az erdőt, az minden bizonnyal bólogatni fog a következőkben, de ez a típus ugyanúgy megtalálható az ország többi szarvaslelőhelyein is, csak kisebb számban (talán a gondosabb vadgazdálkodásnak köszönhetően?). Bikája, ha manna lenne, akkor sem nagyon tudna öt-hat kilónál nagyobb agancsot produkálni (de inkább csak négyet), sokszor megtévesztő lehet, hogy már harmadik agancsán koronát hoz – és itt meg is állok a bika jellemzésével, ahogyan már említettem, máskor, máshogyan erre is sor kerülhet majd. Testnagysága a kifejlett tehénnek sok esetben éppenhogy átlépi a hatvan kilót (a bika sem sokkal haladja meg a százat), a borja tél elején jó, ha eléri a harmincat. Alkata a fentebb említettekhez képest aránytalan. Rövid a teste és a feje (mintha a tíz éves tehénnek is borjú „arca” lenne), aránytalanul hosszú a lába és a nyaka (mintha egy lámát látnánk a bükkösben). Testszíne zsemlesárga, de – főleg az ország déli felén – találkozhatunk csokoládébarna változatával is. Itt jön képbe, hogy korábban két „selejtezendő” típust említettem, ugyanis ezen két típus, a két „törpe” szarvas, melyek között leginkább csak a test színében van különbség, illetve a „déli” sötét színű törpének vastkosabb, kissé „hordó” formájú teste van.

Azt mindenképpen le kell írnom – így a mondókám vége felé járván – hogy sok esetben nem lehet a fentebb emlegetett jegyeket törvényszerűen elkülöníteni, hisz nem külön fajokról, hanem egy faj „típusairól”, különböző „variánsairól” beszélek (nem nagyon mennék most bele a rendszertan alsóbb egységeinek a boncolgatásába), és azok egymással keveredhetnek (keverednek is), a jegyeik összemosódnak, sok esetben egyértelműen nem elkülöníthetők. Mindezek mellett rengetegszer megadatik őszi-téli időszakban „tarvadkeretteljesítés” közben, hogy az előttünk álló rudlit jól szemügyre vehetjük, és a fentebb leírt különbségeket egymás mellett álló szarvasokon is megláthatjuk. És, ha már csak minden tízedik vadásznál elértem azt, hogy az előtte álló rudliból nem az első „nagy szürke tehenet” veszi célba, hanem esetleg megkeresi a „kis testű sárgát”, akkor úgy gondolom, hogy nagyot léptünk abban, hogy ismételen jó irányba mozdítsuk vadgazdálkodásunk defektes kerekű szekere a rögös úton, amin járnunk kell.

Juhász Ferenc